

Czy Achilles i Hektor mogli dokonać innego wyboru?

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Grafika interaktywna](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Homer, *Iliada*, tłum. F. K. Dmochowski, Kraków 1972, s. 83–85.
- Źródło: Émile Mireaux, *Życie codzienne w Grecji w epoce homeryckiej*, tłum. S. Kołodziejczyk, Warszawa 1962, s. 18–20.
- Źródło: Aleksander Krawczuk, *Wojna trojańska. Mit i historia*, Warszawa 1985, s. 25–28.
- Źródło: Seneka, *Myśli*, tłum. Mieczysław Brożek, Warszawa 1989.
- Źródło: Aleksander Krawczuk, *Wojna trojańska. Mit i historia*, Warszawa 1985, s. 14–16.

Czy Achilles i Hektor mogli dokonać innego wyboru?

Giulio Bonasone, *Walka Hektora i Achillesa oraz Achilles przeciągający ciało Hektora po murach Troi*, 1531–1576

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Chociaż Hektora i Achillesa uznawano za najdzielniejszych uczestników wojny trojańskiej, to żaden z nich nie był dowódcą swojej armii, a to oznacza, że musieli słuchać swoich wodzów. Jednak ich wolności nie ograniczali tylko przełożeni, bo postępowaniem rycerzy kierowały m.in. poczucie honoru i obowiązek obrony ojczyzny. Wreszcie – w starożytności wierzono przecież, że życie każdego człowieka zależy od przeznaczenia, od którego nie można uciec.

Czy w takiej sytuacji Hektor i Achilles mieli wolny wybór? Czy mogli dokonać innych wyborów niż te, na które się zdecydowali?

Twoje cele

- Na podstawie fragmentu *Wojny trojańskiej* Aleksandra Krawczuka ustalisz, co miało wpływ na działanie Achillesa.
- Na podstawie fragmentu *Iliady* Homera wyjaśnisz postępowanie Hektora.
- Wykażesz, że uczestnicy wojny trojańskiej mieli świadomość istnienia fatum.

- Zredagujesz wypowiedź pisemną na temat: Jaki wpływ na swoje życie mieli Achilles i Hektor?

Przeczytaj

Los człowieka w mitach i filozofii

Mitologia była podstawą wierzeń religijnych starożytnych Greków. Wprawdzie nie istniał jeden [kanoniczny](#) tekst danego [mitu](#), jednak opowieści o bogach i herosach kształtowały podstawy duchowego funkcjonowania Greków. Nie traktowali oni historii na temat Apollina czy Heraklesa wyłącznie jako fabularnych opowieści inspirujących artystów – mity pełniły m.in. funkcje [światopoglądową](#) i [sakralną](#). To oznacza, że organizowały życie społeczne, stanowiąc podstawę dla funkcjonowania wzorców życia publicznego czy rodzinnego i wskazując sposoby oddawania czci bogom.

Jednym z ważnych zagadnień poruszanych w mitach była kwestia wolności człowieka i jego relacji z istotami nadprzyrodzonymi. Grek dowiadywał się z mitologii nie tylko, że jest wielu bogów, mających różne uprawnienia, ale też mógł uświadomić sobie podległość człowieka względem istot boskich. Z tej podległości wynikało, że decyzję co do losów każdego człowieka podejmują siły wyższe, do których zaliczano również fatum, czyli bóstwo przeznaczenia. [Personifikowało](#) ono nieodwracalne wyroki boskie, przed którymi człowiek nie jest w stanie się obronić, niezależnie od tego, czy jest niewolnikiem czy wielkim wodzem lub władcą.

Świątynia Posejdona w Paestrum, Kampania

Źródło: Magistermercator, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

Możliwość dokonywania przez ludzi samodzielnych wyborów była dla Greków także jednym z istotnych problemów filozoficznych. Starożytni myśliciele różnie odpowiadali na pytanie, od kogo lub czego zależy ludzki los. [Materialiści](#) odrzucali wiarę w bogów, więc odpowiedzialnością za swoje czyny obarczali wyłącznie człowieka. [Epikurejczycy](#) wierzyli w istnienie bogów, ale uważali, że ci nie zajmują się śmiertelnikami, uznawali tym samym, że to ludzie decydują o swoim życiu. [Stoicy](#) byli przekonani, że bogowie przydzielili każdemu człowiekowi określoną rolę, w obrębie której może on dokonywać wyborów.

Los i przeznaczenie w utworach Homera

Twórczość Homera przypada na czas, gdy filozofia jeszcze nie istniała. Przyjmuje się, że autor *Iliady* i *Odysei* żył na przełomie IX i VIII w. p.n.e., natomiast początki filozofii przypadają dopiero na VII stulecie p.n.e. Najstarsze eposy antyczne nie mogły zatem zawierać odniesień do naukowych prób wyjaśnienia, czy człowiek może wybierać swój los. Ten problem nie stał w centrum zainteresowań greckiego epika, co jednak nie oznacza braku prób odpowiedzi na pytanie, czy człowiek może samodzielnie dokonać wyboru.

ΙΛΙΑΣ

Μῆνιν ἄειδε, θεά, Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος
οὐλομένην, ἣ μυρί' Ἀχαιοῖς ἄλγε' ἔθηκε,
πολλὰς δ' ἰφθίμους ψυχὰς Ἄϊδι προΐαψεν
ἡρώων, αὐτοὺς δὲ ἐλώρια τεῦχε κύνεσσιν
οἶωνοῖσί τε πᾶσι· Διὸς δ' ἐτελείετο βουλή·
ἔξ οὔ δὴ τὰ πρῶτα διαστήτην ἐρίσαντε
Ἀτρεΐδης τε ἄναξ ἀνδρῶν καὶ δῖος Ἀχιλλεύς.

Pierwsze wersy *Iliady*

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

” Émile Mireaux

Życie codzienne w Grecji w epoce homeryckiej

Homer i jego słuchacze mają rzeczywiście głębokie przekonanie, że na straży niezmiennego porządku świata stoi jedno fundamentalne prawo. Prawo to nazywają Przeznaczeniem, [Mojrą](#), udziałem, częścią, losem. Ściślej biorąc, Przeznaczenie jest zespołem reguł, którym podporządkowane jest każde istnienie, zarówno ludzi, jak rzeczy i bogów. [...] To [Mojra](#) obdarza ludzi takim czy innym stanowiskiem, każe im pełnić taką czy inną funkcję w społeczeństwie, czyni z nich władców lub niewolników, rolników, rzemieślników lub żołnierzy. [...] Każdemu wydziela jego liczbę lat, dni i godzin. [...]

Alexander Rothaug, *Trzy boginie losu*, ok. 1910

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Przeznaczenie więc rządzi zarówno bogami, jak naturą. [...] Raz na zawsze zakresliło ono zasadnicze ramy życia na tym świecie. Lecz tylko ramy zasadnicze. Panowanie Przeznaczenia nie jest bowiem wszechwładne. Jego niezmiennie prawo pozostawia wszystkim żyjącym istotom, ludziom i bóstwom, zapełniającym świat niezliczonym tłumem – ich cząstkę wolności.

Bernardo Strozzi, *Trzy Parki*, przed 1664

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Przede wszystkim oczywiście bogom, których wola splata się z nieprzewidywanymi zachciankami natury i którzy nie rezygnują z prawa ingerencji w sprawy śmiertelników ku ich radości lub rozpacz. Achilles tłumaczy Priamowi, że zwłaszcza Zeus ma pod ręką dwa dzbany, pełne – jeden cennych, drugi zgubnych darów przeznaczonych dla ludzi. Niekiedy czerpiąc z obu obdarza tego czy innego śmiertelnika mieszanką dobra i zła. A nieraz szafuje tylko samym nieszczęściem. Nie ma przykładu, by zesłał na kogoś same błogosławieństwa. [...]

Ludzie [...] również mają swoją część wolności, której używają z pożytkiem lub szkodą, nieraz wbrew wyraźnej woli bogów. [...] Człowiek, który [...] do pewnego stopnia wpływa na losy świata, jest też, przynajmniej po części, kowalem własnego losu”.

Źródło: Émile Mireaux, *Życie codzienne w Grecji w epoce homeryckiej*, tłum. S. Kołodziejczyk, Warszawa 1962, s. 18–20.

epikureizm

kierunek filozoficzno-etyczny zapoczątkowany w starożytności przez Epikura; podstawowym zagadnieniem filozoficznym epikureizmu jest szczęście, postrzegane jako dążenie do przyjemności i unikania cierpienia

kanoniczny

ogólnie przyjęty jako norma, należący do zbioru zasad, tekstów

materializm

teoria filozoficzna, według której istnieje tylko materia

mit

(gr. *mythos* – słowo) – opowieść o bogach i herosach; mity powstające w danej społeczności składały się na mitologię i wyjaśniały m.in. pochodzenie i naturę bogów (mit teogoniczny), świata (mit kosmogoniczny), ludzi (mit antropogeniczny) i poszczególnych rodów czy nacji (mit genealogiczny); zbiór mitów nazywamy mitologią

personifikować

1. nadawać przedmiotom, zwierzętom, zjawiskom, pojęciom abstrakcyjnym cechy właściwe tylko ludziom;
2. być reprezentantem jakichś cech, wartości, zjawisk

sakralna funkcja mitu

odnosi się do wzorców obrzędowych i zachowań rytualnych, wiąże się z kultem istot nadprzyrodzonych

stoicyzm

nurt filozoficzny zapoczątkowany przez Zenona z Kition, mający korzenie w działalności greckiej szkoły filozoficznej, powstałej w Atenach pod koniec IV w.

p.n.e.; etyka stoicka zakładała, że szczęście daje człowiekowi tylko cnota, która polega na uniezależnieniu się od wszelkich okoliczności

światopoglądowa funkcja mitu

normowała funkcjonowanie społeczności w zakresie wierzeń religijnych

Grafika interaktywna

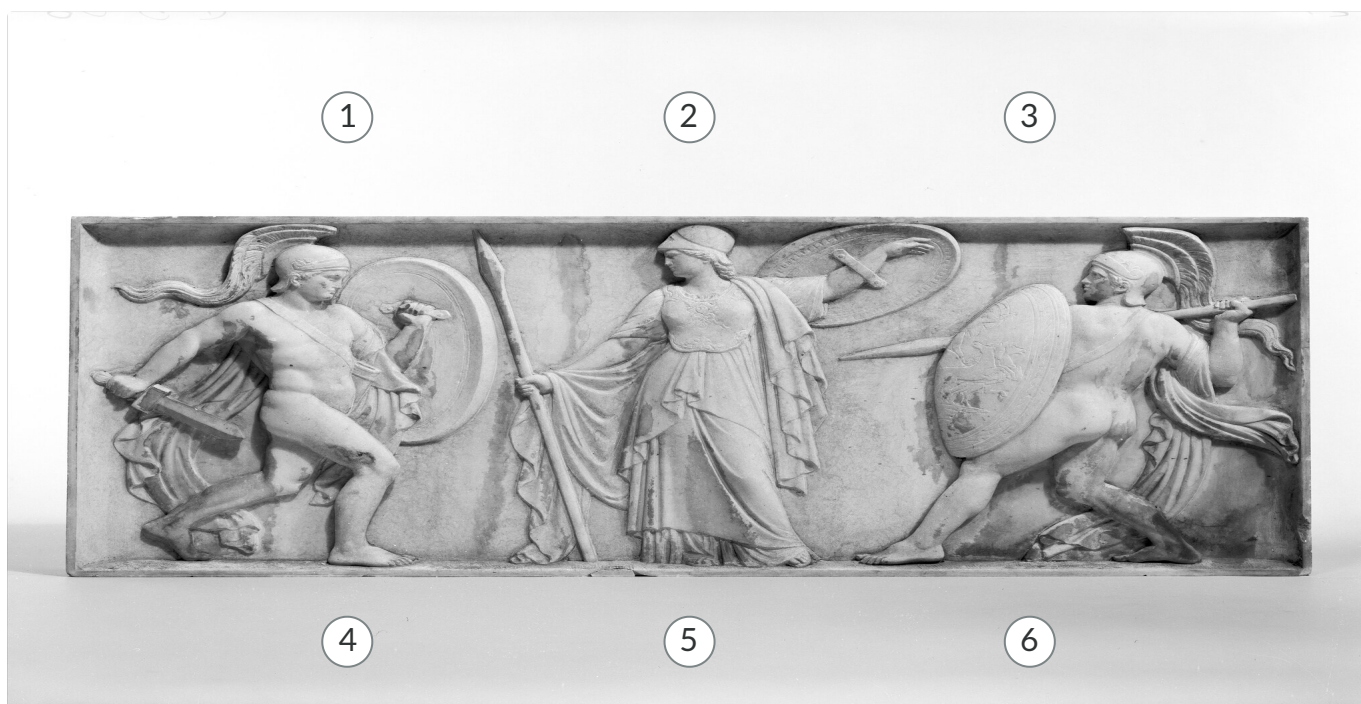
Polecenie 1

Wyjaśnij, na czym polegała idea fatalizmu. Czy Achilles i Hektor podlegali fatalizmowi? Odpowiedź uzasadnij.

Polecenie 2

Wyjaśnij, od czego zależą wybory Achillesa i Hektora.

Od czego zależą wybory Achillesa i Hektora?

1

Fatum

Problem wolnej woli pojawił się w filozofii i literaturze antycznej już po czasach Homera. W *Iliadzie* i *Odysei* o losach ludzi decydowali bogowie, a personifikacją nieodwracalnego losu było fatum, którego żadne działanie ludzkie nie mogło zmienić. Można więc mówić o determinizmie, zakładającym, że Mojry określały przeznaczenie każdego człowieka już w chwili jego narodzin. Achilles i Hektor zależeli przede wszystkim od tego, czego chcą bogowie.

2

Płeć

Kultura antyku to przede wszystkim kultura mężczyzn. Podział na role przypisane do płci był bardzo wyraźny. Pozycja kobiet była niższa od tej, którą przypisywano mężczyznom i zauważalna była niemal wyłącznie w sferze prywatnej (rodzinnej), natomiast sferę publiczną wypełniały działania mężczyzn (sprawowanie władzy czy udział w walkach). Wprawdzie obie płcie były od siebie zależne, ale np. dzielność i odwagę traktowano jako cechy typowo męskie. Achilles i Hektor musieli więc charakteryzować się określoną postawą, co oznacza, że w trakcie wojny ich powinnością było walczyć.

3

Grupa społeczna

Społeczeństwo w starożytnej Grecji było podzielone na klasy społeczne. Najniższą z nich stanowili niewolnicy. Wśród ludzi wolnych wyróżniano m.in. chłopów i arystokrację. Przynależność do danej grupy determinowała prawa i obowiązki. Będąc ludźmi z wyższej sfery, Achilles i Hektor posiadali liczne przywileje, ale też byli zobowiązani do postępowania zgodnie z etosem związanym z ich przynależnością do elit. Na przykład zarzut tchórzostwa pod adresem członka arystokracji był największą obelgą, natomiast od gminu nie oczekiwano zachowań honorowych. Achilles i Hektor musieli zachowywać się zgodnie z określonymi regułami, np. dążyć do pierwszeństwa.

4

Wiek

Wprawdzie w eposach Homera często starość kojarzona jest negatywnie, ale kultura antyczna doceniała doświadczenie i mądrość ludzi w wieku podeszłym – w *Iliadzie* szczególnie szacunkiem darzony jest Nestor, najstarszy z wodzów greckich biorących udział w wojnie trojańskiej. Innych cech wymagano od ludzi młodych. Tworzący w VII w. p.n.e. poeta Tyrtajos wciąż w swoich wierszach podkreślał, że młody wojownik powinien stanąć w pierwszym szeregu, zaś wstydem okrywa się wtedy, gdy wycofuje się i jego miejsce muszą zajmować starsi ludzie. Od Achillesa i Hektora oczekiwano więc tego, że nie będą unikać walki nawet wtedy, gdy istnieje niebezpieczeństwo śmierci.

Więzy rodzinne

Rolom przypisywanym różnym płciom i grupom społecznym towarzyszyły też funkcje związane z przynależnością do rodziny. Wprawdzie w starożytnej Grecji dominował model rodziny patriarchalnej, a więc takiej, w której mężczyzna zajmuje uprzywilejowaną pozycję, ale łączyło się to również z oczekiwaniami wobec niego – mężczyzna powinien zadbać m.in. o bezpieczeństwo żony i dzieci. To nie oznacza, że aprobowano przedkładanie dobra rodzinnego nad interes państwowy. Czułość, jaką Hektor okazuje swojemu synowi, poświadcza, że był nie tylko dzielnym wojownikiem, ale też dobrym ojcem. Tym bardziej trzeba dostrzec fakt, że trojański królewicz zostawił rodzinę, by w imię honoru stanąć do walki.

Normy społeczne

Normy społeczne określały przede wszystkim zachowania w sferze publicznej. Do takich norm należał m.in. obowiązek pomszczenia śmierci kogoś bliskiego. Wypełnił go np. Achilles, z okrucieństwem traktując zwłoki Hektora. W starożytnej Grecji wręcz nakazem była zemsta za zabicie członka rodziny, ale nie należało puścić płazem także krzywdy przyjaciół. Ten obowiązek powodował niekiedy niekończący się ciąg zbrodni – odwetu nie traktowano jako wyboru, lecz nakaz (trzeba było wymierzyć prywatną sprawiedliwość nawet przedmiotowi, który stał się powodem śmierci).

Włoski twórca Giovanni Maria Benzoni (1809–1873) to autor marmurowej płaskorzeźby stylizowanej na antyczną. Jej tytuł brzmi: *Achilles zabijający Hektora, a Pallas Atena między nimi*. To pierwszy z czterech reliefów ukazujących sceny z *Iliady*.

Źródło: Wikimedia Commons, licencja: CC 0 1.0.

Sprawdź się

Teksty do ćwiczeń

” Homer

Iliada

Gdy przeszedłszy przez miasto, był pod [Skajską Bramą](#)
I w pole trzeba było iść drogą tąż samą,
Tam bogato posażna zabiega mu żona,
[Andromacha](#), wielkiego córa Etijona,
Który dziedziczył Teby lasami okryte,
Nad Kiliki trzymając berło znakomite.
Tę więc sobie poślubił Hektor, mąż chwalebny.
Bieży naprzeciw męża; na rękach [służebny](#).
Syn maleńki, jednak, jak wschodzące zorze.
Tyś go [Skamandriem](#) zacny nazywał Hektorze,
Insi [Astianaktem](#): sam bowiem od zgonu
Ochraniał wielki Hektor mury [Ilijonu](#).
Patrząc rycerz na syna, uśmiechnął się skrycie,
Andromacha zaś przed nim łzy lejąc obficie
Bierze za ręce męża i tak mówić pocznie:
– „Mężu! Męstwo cię twoje zgubi nieodwłocznie!
Nie masz żadnej litości nad dziecięcia głową
Ni nade mną nieszczęsną, wkrótce twoją wdową.
Na jednego [Achaje](#) wszystkie złączą siły
I odbiorą ci życie. Ach! Mój mężu miły,
Jeżeli mam cię stracić, obym legła w grobie!
Nie masz dla mnie pociechy żadnej już po tobie,
Smutki mnie gnębić będą aż do dni ostatka.

Zginął ojciec, kochana mi zginęła matka:

Ojca zabił Achilles, gdy Teby w [perzynę](#)

Obrócił, silną moźnych [Kilików dziedzinę](#)...

Siedmiu braci, rodzeństwa zaszczyt i kochanie,

[...]

Matkę, z nim berło w Tebach dziedziczącą społy,

Tu z sobą przyprowadził z innym razem łupem,

[...]

Tyś mi ojcem, tyś matką, kochany Hektorze,

Tyś mi bratem, ty mężem w dni kwitnących porze!

Zostań tu, zbyt rycerską nie uwodź się cnotą,

Nie zostawiaj mnie wdową, a syna sierotą!...”

Na to Hektor, największy wódz na krwawe boje:

– Kochana Andromacho, czuję żale twoje,

Lecz by [Trojów i Trojek](#) głosy mnie przebodły,

Gdybym się z dala boju chronił jak mąż podły.

Nie, nie może się serce moje upośledzać,

Chcę najżwawsze Trojany do boju uprzedzać,

Moją i ojca chwałę utrzymać przykładnie.

Wiem ja, że przyjdzie ów dzień, kiedy Troja padnie,

[...]

Ale nie tak się lękam trojańskiej zaguby,

Nie tak ojca [Pryjama](#) i matki [Hekuby](#),

Ani kochanych [braci](#), choć nieprzyjaciele

Rycerskich dusz na placu położą tak wiele,

Jako nad stanem twoim serce mi się krwawi,

[Gdy cię weźmie wódz grecki, wolności pozbawi.](#)

Pod groźną panią nędzne będziesz życie wiodła,

Z [Messei nosić wodę lub z Hiperii źródła:](#)

Tak twardy zgotowany los dla królów córy”.

[...]

Rzekł i wyciąga ręce do swojego syna.

Krzycząc, na mamki łonie tuli się dziecina,

Ojca się kochanego przeląkłszy widoku;

Tak miedź błyszcząca straszna niemowlęcia oku

I pióra, co się wznoszą na wierzchu przyłbice.

Uśmiechnęli się z próżnej bojaźni rodzice.

Zaraz Hektor zdjął szyszak, który syna trwożył,

I błyszczące pokrycie na ziemi położył,

A dawszy słodkie dziecku swemu całowanie

I kołyszając go z lekka, bogów prosi za nie:

– „Zeusie i bogowie! Niech przy waszym względzie

Syn mój między Trojany jak ja sławny będzie,

Niechaj z odwagą berło dziadowskie dziedziczy!

Gdy wróci z boju, pełen zwycięskiej zdobyczy,

Niechaj wtenczas kto powie: on ojca przechodzi

Niech się tym słowem matce uradować godzi”.

To rzekł i syna oddał swojej młodej żonie;

Ta z płaczliwym uśmiechem ciśnie go na łonie.

Widok taki wskroś serce Hektora przeszywa,

Zatem głaszcze ją ręką i tak się odzywa:

– „Niech cię, najmilsza żono, los mój tak nie boli,

Nikt mi życia nie weźmie bez wyroku woli;

Od wyroku zaś żaden człek się nie wybiega,

Równie mu i bohater, i gnuśnik podlega”.

[...] Rzekł i [wraz](#) ogromną

Przyłbicę bierze z ziemi i kładzie na głowie.

Źródło: Homer, *Illiada*, tłum. F. K. Dmochowski, Kraków 1972, s. 83–85.

Aleksander Krawczuk

” **Wojna trojańska. Mit i historia**

Epopeja nie zna [...] opowieści, która stała się niezmiernie popularna poczynając od wieku V [...]. Jest to opowieść o Achillesie przebranym za dziewczynę:

Peleus – czy też Tetyda – chcieli uchronić syna od przeznaczonej mu śmierci pod Troją. Kiedy więc zbierano się na wyprawę, ukryli go jako dziewczynę wśród córek króla Likomedesa na wyspie Skiros. Tam przebywał on kilka lat pod imieniem Pyrra, co oznacza Ruda, takiego bowiem koloru miał włosy. Odnalazł go jednak Odyseusz. Przebrany za kupca, przyniósł rozmaite świecidełka. Wśród nich ukrył piękny oręż. Kobiety rzuciły się na błyskotki, a tylko rzekoma Pyrra od razu sięgnęła po spiżowy brzeszczot. Achilles odszedł wraz z Odyseuszem [...].

[...] Tragizm i wielkość bohatera epopei polega przede wszystkim na tym, że wybiera on swój los świadomie, całkowicie dobrowolnie.

Achilles mówi:

Moja boska matka, Tetyda srebrnonoga, powiada, że dwie mi są przeznaczone drogi aż ku samej śmierci. Jeśli tutaj zostanę i walczył będę pod miastem Trojan, przepadnie mi powrót do ojczyzny, lecz za to sławę zyskam nieśmiertelną. Jeśli zaś powrócę do domu, do miłej ziemi ojczystej, to przepadnie mi piękna sława, ale żyć będę długo i nierychło śmierć mnie dosięgnie!

Nie był zaś Achilles nieczuły na uroki sielskiego, spokojnego życia. Bo i tak mu się marzyło:

Kiedy mnie wreszcie bogowie ocalą i do domu wrócę, sam Peleus wnet mi się postara o żonę. [...] A już i przedtem mój duch dzielny ku temu najbardziej się skłaniał, żeby żonę mieć ślubną, i cieszyć się bogactwem [...].

A mimo to Achilles nie odpłynął do ukochanej ojczyzny! Nie odpłynął, choć [...] od początku kłótni z Agamemnonem odgrażał się, że tak właśnie uczyni. Powtarzał tę groźbę jeszcze nie raz. Pozostał jednak w obozie pod Troją dobrowolnie, jak dobrowolnie i chętnie tam przybył – na pewną swoją zgubę. Gdy książę [Myrmidonów](#) ruszył na rydwanie do bitwy, by pomścić śmierć Patroklosa, ostrzegł go ludzkim głosem koń Ksantos:

Teraz jeszcze przewieziemy cię z powrotem, Achillesie, lecz bliski już dzień twojej zguby! Nie nasza to wina, lecz wielkiego boga i potężnej [Mojry](#)!

Achilles odpowiedział mu gniewnie:

I po cóż śmierć mi wróżysz, Ksantosie? Nie ma potrzeby. Ja sam wiem dobrze, że przeznaczone mi zginąć tutaj, z dala od miłego ojca i matki. Ale i tak nie przestanę walczyć, póki nie nasycę się krwią Trojan!

Ofiarowuje więc Achilles swoje szczęście i życie, w zamian zaś może oczekiwać tylko jednego: wiecznej sławy u potomnych.

Źródło: Aleksander Krawczuk, *Wojna trojańska. Mit i historia*, Warszawa 1985, s. 25–28.

” Aleksander Krawczuk

Wojna trojańska. Mit i historia

Odtąd Trojanie napierali coraz mocniej na Achajów, pozbawionych najwaleczniejszego rycerza. Nikt bowiem [...] nie mógł zastąpić Achillesa [...]. Wyprawiano więc do księcia Myrmidonów poselstwa. Obiecywano mu dary coraz wspanialsze, byle gniew jego uśmierzyć. On jednak pozostawał niezruszony. Siedział wraz ze swoją drużyną przy okrętach i namiotach, choć zgiełk bitew niemal z każdym dniem stawał się coraz bliższy i groźniejszy.

Wreszcie zastępy Trojan wdarły się przez fosę i mur do samego obozu. [...] Wtedy dopiero Achilles ustąpił błaganiom Patroklosa. Sam wprawdzie w pole nie wyszedł, zgodził się jednak, by Patroklos poprowadził Myrmidonów i w ten sposób ocalił Achajów przed klęską ostateczną. Użyczył przyjacielowi nawet własnej zbroi, ale surowo mu przykazał, aby nie wdawał się w walkę z Hektorem. Tego ostrzeżenia Patroklos nie posłuchał. Swoją śmiałość przypłacił życiem; ogłuszył go Apollon, a Hektor dobił.

Tak więc gniew Achillesa obrócił się przeciw niemu samemu. Ceną uporu była śmierć najdroższego przyjaciela. Zrozumiał to książę Myrmidonów, gdy było już za późno. Przyjął wyciągniętą do zgody rękę Agamemnona [...], zbroję zaś nową, w miejsce tej, którą Hektor zdarł ze zwłok Patroklosa, wykuł mu sam bóg Hefajstos. Tak wyruszył do walki, aby pomścić druha. Gromieni przez rozwścieczonego księcia Trojanie wycofali się w popłochu za mury swego miasta – wszyscy, prócz Hektora. Ten [...] odważnie stanął do pojedynku z Achillesem. Bohatersko walcząc zginął na oczach ojca, matki i całego ludu, bezradnie patrzących z wysokich murów Troi [...].

Patroklosowi wyprawił Achilles wspaniały pogrzeb, uświetniony igrzyskami. Ale nad ciałem jego zabójcy, Hektora, mścił się okrutnie.

Ludzie wieczerzali i układali się do snu słodkiego, zadowoleni, lecz Achilles wciąż płakał, pomny miłego przyjaciela. Nawet sen, który wszystkich koi, jego się nie miał. Przewracał się z boku na bok, bo żałośnie tęsknił za Patroklosem, za jego męstwem i młodością. [...] kiedy zaś widział, że [Jutrzenka](#) już wznosi się nad falami i wybrzeżem, zaprzęgał chyże konie do rydwanu, a z tyłu przywiązywał ciało Hektora, żeby je włóczyć. Trzykrotnie objeżdżał wokół grób Patroklosa i znowu odpoczywał w namiocie, a zwłoki pozostawiał wyciągnięte twarzą w kurzu. [...]

Żałość brała szczęśnych bogów, kiedy patrzyli, jak poniewiera ciałem Hektora rozwścieczony Achilles. Tak pastwił się Achilles nad zwłokami wroga dni dwanaście. Wieczorem zaś dnia dwunastego przybył do namiotu księcia Priam, ojciec Hektora. [...] Starzec przywarł ustami do ręki, która zabiła i Hektora, i tyłu Trojan. Błagał o wydanie zwłok ukochanego syna, a na wozie zaprzężonym w muły przywiózł z sobą okup ogromny.

Tej samej jeszcze nocy Priam odjechał z ciałem Hektora [...] Taka była opowieść o gniewie Achillesa. O tym, jak gniew obrócił się przeciw temu, kto trwał przy nim uporczywie; i o tym, jak zemsta ustąpiła miejsca litości i wybaczeniu.

Źródło: Aleksander Krawczuk, *Wojna trojańska. Mit i historia*, Warszawa 1985, s. 14–16.

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

W przytoczonym fragmencie "Iliady" Andromacha chce zatrzymać męża i wpłynąć na jego decyzję. Zaznacz poprawne odpowiedzi, **Prawda**, jeśli zdanie jest prawdziwe lub **Fałsz** – jeśli jest fałszywe.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Przypomina, że poza nim i synem nie ma już żadnej bliskiej rodziny.	☐	☐
Ostrzega, że Hektor osieroci Eetiona (Etijona).	☐	☐
Ostrzega, że Hektor osieroci Astyanaksa.	☐	☐
Mówi, że Achilles jest najokrutniejszym z Greków.	☐	☐
Napomina go przed kierowaniem się nadmierną dumą.	☐	☐
Podkreśla, że tylko Hektor może obronić Troję.	☐	☐

Ćwiczenie 2

Zaznacz w tekście poprawne wyrazy lub frazy.

Hektor na prośbę Andromachy, by pozostał z nią i synem, odpowiada, że wycofanie się z walki ☐ okryłoby go hańbą ☐ / ☐ spowodowałoby upadek Troi ☐ . Postanawia ☐ walczyć ☐ / ☐ pertraktować ☐ z Grekami, mimo że przewiduje nieszczęścia, jakie mogą spaść na ☐ żonę ☐ / ☐ syna ☐ .

Ćwiczenie 3

Wskaż poprawne odpowiedzi.

Z tekstu A. Krawczuka wnioskujemy, że w różnych momentach postępowanie Achillesa wynikało z:

- ☐ świadomego wyboru.
- ☐ litości.
- ☐ pragnienia zdobycia majątku.
- ☐ chęci spełnienia pragnień matki.
- ☐ gniewu
- ☐ działania Mojry.

Ćwiczenie 4

Wyjaśnij, przed jakim wyborem stanął Achilles, zanim rozpoczęła się wojna trojańska. W odpowiedzi użyj co najmniej jednego (odpowiednio dobranego) cytatu z tekstu A. Krawczuka.

Ćwiczenie 5

Czy szczęście rodzinne jest najważniejsze dla Achillesa i Hektora? Odpowiedz na to pytanie w wypowiedzi liczącej co najmniej 50 wyrazów.

Ćwiczenie 6

Na podstawie przytoczonego fragmentu *Iliady* wyjaśnij, czy uczestnicy wojny trojańskiej mieli świadomość istnienia fatum (przeznaczenia). W odpowiedzi koniecznie przytocz cytaty, który uzasadni twoje zdanie na ten temat.

Ćwiczenie 7

Podaj po dwa synonimy wymienionych wyrazów.

wolność

synonim

synonim

wola

synonim

synonim

przeznaczenie

synonim

synonim

Ćwiczenie 8

Jaki wpływ na swoje życie mieli Achilles i Hektor? Napisz tekst liczący od 100 do 120 słów, w którym dasz odpowiedź popartą argumentami, a także użyjesz synonimów pojęć: wolność, wola, przeznaczenie.

Polecenie 1

Rzymski twórca i filozof Seneka w traktacie *De ire (O gniewie)* pisał:

” Seneka

Myśli

Gniew nie jest korzystny nawet w bitwach, czy też na wojnie; skłonny jest bowiem do zuchwalstwa i nie wystrzega się sam niebezpieczeństw, gdy chce je ściągnąć na innych. Najbardziej niezawodne jest takie męstwo, które długo i dokładnie bada i [trzyma się w ryzach](#), by uderzyć w niespiesznie wyznaczonym kierunku.

Źródło: Seneka, *Myśli*, tłum. Mieczysław Brożek, Warszawa 1989.

Napisz rozprawkę, w której potwierdzisz słowa Seneki lub im zaprzeczysz. W swojej pracy odwołaj się do *Iliady* Homera i *Wojny trojańskiej* Aleksandra Krawczuka oraz do dwóch innych tekstów literackich.

Słownik

obrócić w perzynę

rujnować, równać z ziemią, niszczyć doszczętnie

trzymać w ryzach

zachowywać kontrolę na czymś lub nad kimś, nie pozwalać na swobodne działania

Dla nauczyciela

Autor: Anna Grabarczyk

Przedmiot: Język polski

Temat: Czy Achilles i Hektor mogli dokonać innego wyboru?

Grupa docelowa:

III etap edukacyjny, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

3) rozróżnia gatunki epickie, liryczne, dramatyczne i synkretyczne, w tym: gatunki poznane w szkole podstawowej oraz epos, odę, tragedię antyczną, psalm, kronikę, satyrę, sielankę, balladę, dramat romantyczny, powieść poetycką, a także odmiany powieści i dramatu, wymienia ich podstawowe cechy gatunkowe;

10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;

14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

1) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych;

2) analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wyводу oraz argumentację;

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;

6) rozumie, na czym polega logika i konsekwencja toku rozumowania w wypowiedziach argumentacyjnych i stosuje je we własnych tekstach;

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

6) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, referat, szkic interpretacyjny, szkic krytyczny, definicja, hasło encyklopedyczne, notatka syntetyzująca;

10) w interpretacji przedstawia propozycję odczytania tekstu, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, przeprowadza logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów;

IV. Samokształcenie.

5. dokonuje krytycznej selekcji źródeł;

6. wybiera z tekstu odpowiednie cytaty i stosuje je w wypowiedzi;

Lektura obowiązkowa

3) Homer, Iliada (fragmenty), Odyseja (fragmenty);

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- na podstawie fragmentu *Wojny trojańskiej* Aleksandra Krawczuka ustali, co miało wpływ na działanie Achillesa;
- na podstawie fragmentu *Iliady* Homera wyjaśni postępowanie Hektora;
- wykaże, że uczestnicy wojny trojańskiej mieli świadomość istnienia fatum;
- zredaguje wypowiedź pisemną na temat: jaki wpływ na swoje życie mieli Achilles i Hektor?

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- podająca;
- mapa myśli.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Nauczyciel prosi uczniów o odszukanie w różnych źródłach informacji na temat *Iliady*.
 - Kto jest autorem tekstu?
 - Kiedy powstało dzieło?
 - Gdzie powstał utwór?
 - Co jest głównym tematem *Iliady*?
2. Uczniowie zapoznają się również z grafiką interaktywną (multimedium).
Wybierają jedno z dwóch poleceń i przygotowują się do pracy na zamieszczony tam temat.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel udostępnia uczniom e-materiał i wprowadza ich w temat zajęć. Prosi chętną osobę o omówienie informacji przygotowanych w ramach pracy przed lekcją.
2. Nauczyciel wraz uczniami ustala cele zajęć i kryteria sukcesu.

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie indywidualnie zapoznają się z treścią sekcji „Przeczytaj”. Chętna osoba podsumowuje krótko poznane informacje.
2. Uczniowie dzielą się na dwie grupy. Do pierwszej należą osoby, które w ramach pracy przed lekcją wybrały do opracowania polecenie 1, do drugiej uczniowie, którzy będą pracować nad poleceniem 2. Warto wyodrębnić miejsce w klasie, aby uczniowie siedzieli wspólnie w podziale na grupy. Zespoły prezentują efekty swojej pracy po upływie ustalonego czasu i otrzymują na jej temat informację zwrotną od koleżanek i kolegów.
3. Nauczyciel wraz z uczniami przechodzi do sekcji „Sprawdź się”. W tych samych grupach, w których pracowali poprzednio, uczniowie wykonują ćwiczenia zamieszczone w tej sekcji. Zespół, który pierwszy ukończy pracę, zgłasza to nauczycielowi. Następuje weryfikacja poprawności odpowiedzi.

Faza podsumowująca:

1. Uczniowie przygotowują w ramach podsumowania propozycję słów kluczy do poznanego tematu, np.
Achilles, Hektor, trudny wybór, wojna trojańska, fatum, wolność, wola, przeznaczenie, mit, filozofia, los, *Iliada*, porwanie Heleny. Mogą na tej podstawie stworzyć mapę myśli podsumowującą informacje z lekcji.
2. Uczniowie korzystając z telefonów z dostępem do internetu, szukają w sieci dzieł, które tematycznie nawiązują do tematu lekcji. Przygotowują informację na temat autora dzieła, tytułu oraz krótko uzasadniają związek ilustracji z tematem (np. posąg Homera, Philippe-Laurent, 1812, rzeźba, Musée du Louvre, Paryż; *Tarcza Achillesa* (ilustracja) [w:] „The Penny Magazine of the Society for the

Diffusion of Useful Knowledge” 1832 (z dn. 22.10); Posąg Achillesa, Anthony Hevron, Hyde Park, Londyn.

Praca domowa:

1. Rzymski twórca i filozof Seneka w traktacie *De ire (O gniewie)* pisał:

Seneka

Myśli

Gniew nie jest korzystny nawet w bitwach, czy też na wojnie; skłonny jest bowiem do zuchwalstwa i nie wystrzega się sam niebezpieczeństw, gdy chce je ściągnąć na innych. Najbardziej niezawodne jest takie męstwo, które długo i dokładnie bada i trzyma się w ryzach, by uderzyć w niespiesznie wyznaczonym kierunku.

Źródło: Seneka, *Myśli*, tłum. Mieczysław Brożek, Warszawa 1989.

Napisz rozprawkę, w której potwierdzisz słowa Seneki lub im zaprzeczysz.

W swojej pracy odwołaj się do *Iliady* Homera i *Wojny trojańskiej* Aleksandra Krawczuka oraz do dwóch innych tekstów literackich.

Materiały pomocnicze:

- Émile Mireaux, *Życie codzienne w Grecji w epoce homeryckiej*, Warszawa 1962.
- Lidia Winniczuk, *Ludzie, zwyczaje, obyczaje starożytnej Grecji i Rzymu*, Warszawa 2006.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium „Grafika interaktywna” jako inspirację do przygotowania własnej prezentacji multimedialnej.